

Dějiny Olomouce I, red. Jindřich SCHULZ, Statutární město Olomouc a Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2009 (vyšlo 2010)

629 s., ISBN 978-80-244-2368-5

Publikace reprezentativního vzhledu i rozměrů koncepčně úzce navazuje na starší počín z roku 2002, určený spíše širší veřejnosti. Cílem bylo předložit moderní, současně době a stavu poznání odpovídající historii metropole střední Moravy. Její potřebnost vysvitne zcela jasně, když si uvědomíme, že komplexního zpracování dějin města se Olomouci dostalo naposledy na sklonku třicátých let 20. století od Václava Nešpora a Johanna Kuxe.

První svazek čtenáři předkládá dějiny Olomouce od prehistorického osídlení přes založení institucionálního města ve středověku, zvraty třicetileté války, spoutání městského organismu zdmi tereziánské pevnosti až po symbolickou abdikaci Ferdinanda I. v Olomouci na sklonku roku 1848. S ohledem na profilaci periodika budou další řádky věnovány toliko středověké etapě olomouckých dějin.

Vstupní kapitola je věnována *Prehistorii a protohistorii* dnešní Olomouce a jejího nejbližšího okolí. Informačně hodnotné jsou již úvodní stránky, které Pavlína Kalábková věnovala přehledu dějin archeologického bádání v Olomouci počínaje 2. polovinou 18. století, první mediivisticky orientovanou subkapitolou je však až pojednání Pavlína a Marka Kalábkových, komentující aktuální stav znalostí o době raného středověku. V této pasáži je pojednáno o předpokladech vzniku sídlištního centra v místě pozdější Olomouce a vývoji osídlení se autoři ze své archeologické perspektivy obsáhle věnují až po práh 13. století.

Následující kapitola *Počátky hradu a města* dokresluje předchozí líčení z pozice písemných pramenů. Jan Bistrický nejprve shrnuje prameny a literaturu k dějinám daného období, aby pokračoval nástiněm dějin Moravy s důrazem na Olomoucko až po polovinu 13. století. Obzvláštní pozornosti tu dochází kulturní milieue zdíkovské epochy, a to jak u Bistrického, který se věnuje knižní a listinné produkci olomouckého skriptoria, tak u Stanislava Červenky, jenž se zhostil fundovaným a přitom přístupným způsobem dějin olomoucké hudební kultury.

Dějinám 13. a 14. století je věnována třetí kapitola *Rozkvět města*, na níž se podílel vedle S. Červenky a J. Bistrického hlavně Štěpán Kohout. V úvodu Kohout opět sumarizuje prameny a literaturu, aby pokračoval politickým, hospodářským i demografickým vývojem města ve vrcholném a pozdním středověku, jeho etnickým i sociálním složením a popisem fungování městské správy a soudnictví. Červenka pak pojednává v kostce o církevním vývoji města, tedy o dějinách biskupství od Bruna ze Schauenburka až po Konráda z Vechty a Václava Králíka z Burenice; přehledově se věnuje taktéž olomouckým klášterům i dějinám hudby v olomouckém církevním prostředí. Z pera J. Bistrického pak pochází stručný nástin listinné tvorby v prostředí olomoucké biskupské kanceláře především 14. věku.

Kapitola *Z husitské revoluce do renesanční Evropy* je výsledkem početného kolektivu autorů. Na jejím vypracování se podíleli vedle již jmenovaného S. Červenky Jan Stejskal, Tomáš Baletka, Petr Elbel, Tomáš Černušák, Antonín Kalous, Bohdan Kaňák, Jana Kolářová a Roman Zaoral. V úvodní pasáži J. Stejskal tematizuje klíčové okruhy z dějin Olomouce pozdního středověku. B. Kaňák poté přehledně resumuje postavení Olomouce v čase husitských válek, načež A. Kalous líčí poměry v druhé polovině 15. století a na počátku století následujícího. Chronologicky pojatý přehled doplňují tematické sondy. B. Kaňák popisuje velikost a vzhled města, právní a správní vývoj, a spolu s A. Kalousem i problematiku hygieny a zdravotní péče v pozdně středověké Olomouci; R. Zaoral je pak autorem minuciózních pasáží o sociální skladbě a hospodářském vývoji města. Velký prostor je pochopitelně vyhrazen olomouckému biskupství. Vývoj této instituce, její interakci s olomouckými měšťany i kališnickým okolím líčí obsáhle T. Baletka a P. Elbel, neméně významné humanistické epoše se věnuje A. Kalous. Přehled pozdně středověkých dějin olomouckých řeholních ústavů podal T. Černušák, farní organizace, jakož i otázky religiozity olomouckých měšťanů se ujal opět P. Elbel. Hudební kultura daného období zůstala polem S. Červenky, nástiněním humanistické kultury a vzdělanosti pak uzavřeli členitou kapitolu A. Kalous a J. Kolářová.

Zaměříme se nyní na dílčí pasáže konkrétněji. Za nepochybně záslužné je třeba označit úvodní archeologické texty, které konečně nahrazují již nedostačující práce starší a sumarizují

výsledky, publikované pouze jako jednotliviny. Bistřického pasáže jsou pak v podstatě stále chybějící biografii Jindřicha Zdíka, jenž se mu stal životním tématem. Díky studiím Eduarda Petru bylo na co navazovat v části věnované olomouckému humanismu, přesto i zde bylo dosaženo nemalého posunu, např. v Kalousové ocenění Matyáše Korvína, resp. Jana Filipce. Velice zdařilí jsou i pasáže Baletkovy, Elbelovy a Kalousovy věnované olomouckému biskupství, které se mohou smělé postavit vedle starších Medkových a především Zuberových dějin (arci)diecéze. Oživující a zajímavé jsou obecné texty Červenkovy. Sympatické je zařazování olomouckých dat do širšího kontextu, především komparace s Brnem.

Rozačítě naopak působí pasáže o prameňech a literatuře, kde očividně autorům nebyl dán velký prostor. Text se tak omezuje buď na výčet jmen a titulů (a pak se lze ptát po smyslu takového entrée), nebo akcentuje hlavní problémové okruhy, jež jsou dále rozváděny. Kritika, jež by byla ukotvena v metodologii dějin oboru, tak chybí, což je u vědecky zaměřené práce jistým limitem. Možná by bylo lepší příslušné pasáže koncipovat jako samostatnou kapitolu v úvodu, analogicky k přehledu archeologického bádání z pera P. Kalábkové. Z formálního hlediska není příliš šťastný dvojitý způsob citací, dílem přímo v textu, dílem pod čarou. Překvapuje také, že souhrnná bibliografie je uvedena bez alespoň základního rozdělení na prameny a literaturu, což ztěžuje orientaci a práci s publikací. Jako diskutabilní se pak jeví u práce podobného zaměření a rozsahu zařazení toliko jmenného rejstříku – rejstřík místní by přitom byl minimálně stejně potřebnou pomůckou.

Byly-li dvoudílné *Dějiny Olomouce* původně projektovány jako „akademické“, je zarážející spíše minimální rozsah poznámkového aparátu, který v podstatě neumožňuje poukaz na pluralitu názorů. Několik příkladů za všechny. Je-li bez výrazu sebemenších pochyb řeč o olomouckém patriciátu v době 13. a 14. století, cítí poučený čtenář, jemuž je známo spíše opatrné stanovisko odborné literatury, nemalé rozpaky. Překvapující je Bistřického kategorické tvrzení o založení hradištského kláštera z Břevnova (sám dříve argumentoval spíše pro souvislost s Uhrami). Taktéž názor, že v Litomyšli stál před premonstrátskou kanonií klášter benediktinský, není v současné literatuře dominantní, přesto zde odůvodnění chybí. I otázka

založení/obnovení olomouckého biskupství roku 1063 je pojata spíše tradičně a plně nereflektuje, tedy ani nehodnotí, recentní názory. Poněkud zploštělý a bez kontextu se jeví výklad politiky Jana Lucemburského a Jana Jindřicha k městům.

Kritické hodnocení si zaslouží i nevyváženost některých pasáží. Ač s dominantním zájmem o olomoucké biskupství lze souhlasit, je třeba říci, že dějiny raně středověkého hradu a města se poněkud ztrácí. Nelze se zbavit dojmu, že většího prostoru by si zasloužila klíčová osobnost biskupa Bruna ze Schauenburka, což kontrastuje se zájmem např. o Jindřicha Zdíka, Jana Železného či Stanislava Thurza, nedocenen zůstal nadále biskup Robert. Je evidentní, že se zde prosadily osobní badatelské preference nad vyvážeností celku.

Přes výše zmíněné námitky jsou *Dějiny Olomouce* jako celek dílem hodným respektu, ať již pro kvalitu obsahu, koncepce i grafického zpracování. Výsledná podoba byla patrně v pozitivním i negativním ovlivněna snahou nepředložit dílo určené jen specialistům, hodnocení výsledku je pak přirozeně věcí osobního naturelu a názoru každého čtenáře. Obecně ale není třeba pochybovat, že se titul stane mezníkem v olomoucké historiografii a na dlouhá desetiletí zdrojem poučení pro všechny zájemce o dějiny města.

JOSEF ŠRÁMEK

Jan KILIÁN a kol., *Mělník. Historie, kultura, lidé*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010

438 s., ISBN 978-80-7422-029-6

Desetičlenný autorský kolektiv pod vedením Jana Kiliána se pokusil o zpracování syntetického pohledu na dějiny bývalého královského věnného města Mělníka, a to od pravěkého osídlení až po přelomová léta 1989/1990. Ze staršího období, na které se zaměří následující anotace, věnovali autoři pozornost mělnickému hradišti a hradu ve správním systému přemyslovských Čech (či snad lépe cestě od Pšova k Mělníku), pozdějšímu institucionálnímu městu a jeho významu jakožto centra této části středních Čech. Stranou nezůstaly hospodářské, správní a kulturní aspekty vývoje města, jakož i fasety dějin každodennosti. Zájemci pak přivítají shrnutí